

ЛІНГВОПОЕТИКА

УДК 811.161.2'255.4: 801.671.51 О. В. Калашник, О. А. Олексенко

МОРФОЛОГІЧНО АКЦЕНТОВАНІ ПОВТОРИ ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ У ПОЕТИЦІ

У статті проаналізовано прагматичний потенціал повторів окремих морфологічних класів слів як стилістичного прийому у вираженні експресивно-емотивних інтенцій сучасних українських поетів-ліриків. Найбільш поширеними виявилися дейктичні повтори, зокрема займенників 1, 2 особи, як самодостатні чи як складники різноманітних стилістичних фігур, що зумовлено специфікою «безіменності» ліричних творів. Повторювані граматично основні частини мови — іменник та дієслово — також стилістично акцентовані. Повтор службових слів, зокрема сполучників і часток, нюансує модальність, сприяє художній виразності твору.

Ключові слова: морфологічні одиниці, повтор, стилістичні фігури, анафора, епіфора, рефрен, антитетичний повтор, анадиплозис, полісиндетон.

Kalashnyk O., Oleksenko O. Morphologically Accentuated Repetition as Stylistic Device in Poetics. *The topicality of this research is presupposed by the need of overall analysis of repetition as stylistic device and necessary condition of the text cohesion because the redundancy of similar language units in the text implies a certain sense or the author's communicative intention. The article aims at revealing the pragmatic potential of repetition of particular morphological classes of words as stylistic device of actualizing expressive-emotional intentions of modern Ukrainian lyrical poets, in particular, love poetry authors. Deictic repetition turned out to be the most widespread, these are mainly 1 and 2 person pronouns; they may be self-sufficient or building elements of various stylistic syntactic patterns, which is explained by the specificity of the "namelessness" of lyrical poems. Special attention is paid to the pronoun ТИ, which serves the semantic centre of love poetry; it is accumulated in anaphoric or epiphoric repetition and in antithetic repetition together with pronominal Я and correlating МІЙ, ТВИЙ, and in antithetic parallelism. Repetition of the pronoun ВИ acquires specific colouring because of its use as the marker of respect or estrangement with some object of feelings. Grammatical repetition of the main parts of speech — noun and verb — is also stylistically accentuated and rather active in anaphora, epiphora, antithesis and anadiplosis in the highest degree. Repetition of function words, modal particles, in particular, has powerful stylistic influence because it facilitates the focus of empathy in the verse. When accumulated, the same*

conjunctions, namely coordinating conjunction I, form a stylistic figure polysyndeton, which supports the rhythm in the verse and expresses either gradual relations in the run of events or their calm development. The perspective of the research is contrastive-comparative analysis of using morphological repetition in idiostyles of different literary trends representatives.

Key words: *morphological units, repetition, stylistic figure, anaphora, epiphora, refrain, antithetic repetition, anadiplosis, polysyndeton.*

Вступ

За визначенням, наведеним в енциклопедії «Українська мова», повтор — «фігура мови, що полягає в повторенні в певній послідовності звуків, слів або ж їх частин, висловів для досягнення відповідного виражального чи виражально-зображального ефекту» (Українська мова..., 2000: 459).

Повтор як чи не найбільш поширена фігура поетичного тексту, що виконує значні художньо-естетичні функції, неодноразово ставав предметом уваги лінгвістів. Теоретичне обґрунтування повтору знаходимо в працях О. Потебні (Потебня, 1968); він зазначав, що частотність уживання того самого слова дає нове значення — об'єктивне чи суб'єктивне. На повтор як засіб творення експресії, емотивності в ліриці вказував В. Жирмунський (Жирмунский, 1977). На естетичну функцію повтору звернув увагу В. Ващенко: «Він вносить характерну особливість до структури художнього тексту й виразну відмінність проти строгого логічного. Читач уже інтуїтивно дістає задоволення з того художнього наповнення, милується ним, відчуває експресивний ефект від його функціонування» (Ващенко, 1963: 247). Естетичне призначення повтору І. Чередниченко визначив так: «Повтори — це один із естетичних прийомів, який посилює художньо-зображальні властивості синтаксичних одиниць і разом з тим служить засобом контекстуальної організації висловлення» (Чередниченко, 1962: 381). І. Синиця слушно зауважує, що повтор — не лише стилістичний засіб, але й необхідна умова зв'язності тексту. Він бере участь у горизонтальній і вертикальній зв'язності, сприяючи внутрішній семантико-синтаксичній цілісності, тому, на думку вченої, виконує дві основні конкретні функції: структурно-організаційну й стилістичну (Синиця, 1994: 56).

Різноаспектно повтор вивчали Ю. Волянська, В. Гак, І. Гальперін, У. Гринишин, Н. Журавльова, А. Загнітко, В. Єрємона, Ю. Калашник,

Л. Михайлюк, А. Мойсієнко, Л. Мужеловська, В. Олексенко, М. Плющ, Л. Пришляк, І. Соколова, О. Фоменко, В. Чабаненко, А. Чередніченко, Н. Шульжук та ін. Однак граматичне вираження повторів досліджувалося передусім на рівні їхньої синтаксичної організації, морфологічне ж наповнення розглядалося тільки побіжно як елемент синтаксичної конструкції.

Актуальність нашого дослідження пояснюється необхідністю всебічного вивчення цього явища мовлення, що, за прагматикою Пола Грайса, виявляє демонстративне недотримання постулатів мови, оскільки за надмірністю вживання в тексті одних і тих самих мовних одиниць стоїть певний смисл, певна комунікативна інтенція мовця (автора).

Предметом вивчення стали морфологічні одиниці поетичного мовлення як засіб організації повтору.

Мета дослідження — виявити прагматичний потенціал повторів тих чи тих морфологічних класів слів як стилістичного прийому у вираженні експресивно-емотивних інтенцій сучасних українських поетів-ліриків. Зазначена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) схарактеризувати особливості повтору як стилістичного прийому; 2) описати художньо-виражальний потенціал різних частин мови в аспекті досліджуваних стилістичних функцій на матеріалі українського поетичного мовлення.

Методи дослідження

Основними методами дослідження стали *функціональний* (для вивчення прагматичного потенціалу повторюваної морфологічної одиниці), *інтерпретаційно-текстовий аналіз* (дослідницьке інтерпретування смислів поетичного тексту на тлі повторюваних мовних одиниць), а також *описовий* як загальнонауковий метод для систематизації дібраного матеріалу й опису відповідних морфологічних одиниць.

Виклад основного матеріалу

Залежно від теоретичних настанов і практичної мети дослідження вчені запропонували низку класифікацій повторів. Найбільш поширені з-поміж них класифікації Е. Береговської, Ю. Волянської, А. Загнітка, І. Соколової, О. Тараненка, що враховують структурні, функціональні, семантичні й психологічні критерії та поділяють

повтори відповідно до мовного рівня одиниць, які їх компонують. Ми спираємося на думку, висловлену В. Олексенком, про те, що повтори, незалежно від поділу їх за тією чи тією класифікацією, «виконують спільні чи подібні функції: 1) структурно-організаційну функцію зв'язку елементів висловлення; 2) функцію ритмічної організації висловлення; 3) увиразнення колориту мовлення; посилення емоційного звучання висловлення» (Олексенко, 2015: 318). Наголошуємо, що ми розглядаємо морфологічні (лексичні) повтори не як окремий тип повторів, а як елемент структури тексту, що входить до складу певних синтаксичних конструкцій.

Поетичне мовлення багате на емоції й експресію, тому повтори з їхньою здатністю творити експресивно-емоційний колорит лірики — явище вкрай поширене. Передусім привертають увагу так звані дейктичні повтори. Це структури з повторами різних типів розрядів займенників у певних синтаксичних позиціях (Гринишин, 2012-2013). Їхня поширеність закономірна, оскільки лірика — це мистецтво прономінальної скерованості, що неодноразово відзначалося науковцями (Д. Овсяннико-Куликовський, Л. Булаховський, В. Виноградов, Р. Якобсон, Т. Сільман, С. Золян, Л. Мацько, Я. Гін та ін.). Займенники *Я*, *ТИ*, *МИ*, *ВИ*, за якими криється ліричне «інкогніто», утворюють свого роду універсалію, що відображає особливості суб'єктно-адресатних відношень у ліричних текстах, тому ці займенники та співвідносні з ними присвійні найчастіше беруть участь в організації повторів і як самостійні лексичні одиниці, і як елементи повторюваних синтаксичних структур. Примітно, що займенник *Я* зрідка вживається як виокремлений, одиничний носій почуттів чи дій та ознак. Наприклад, у постмодерній поезії М. Савки «Я ваніль» займенником *Я* починається 12 рядків із 25, причому 5 із них — це повтор речення «Я ваніль», за допомогою якого лірична героїня акцентує увагу на своєму почутті кохання, яке приємно оповиває коханого: *я ваніль/ я тебе огортаю/ найтоншим з мережив/ я беру у полон/ цілковито/ до грама/ всуціль/ ти вдихни мене всю/ без обмежень/ і без застережень/ я тобі розкажу/ я ваніль/ я ваніль/ я ваніль* (М. Савка. Я ваніль). Показовим є й вірш М. Вінграновського «Я сьогодні не прийду додому», де вся композиція побудована на подвійній анафорі, стрижневим компонентом якої є займенник *Я*: *Я сьогодні не прийду додому — / Де я?/ Я сьогодні в Київ не прийду — / Де я?/ Я сьогодні не дивлюсь на тебе — /*

Де я?/ Я сьогодні — вчора й позавчора — Де я? (М. Вінграновський. Я сьогодні не прийду додому). У цьому разі такий повтор забезпечує розуміння читачем стану ліричного героя, його зануреності в почуття і відстороненості від реального світу.

Однак у творах любовної лірики семантичним центром дейктичного повтору (анафори) виступає або займенник *ТИ*, що має семантику «кохана/-ий» або *Я+ТИ* як виразники семантики спільного почуття кохання. Наприклад, у вірші В. Шовкошитного «Біля моря»: *Ти, наче із хвилі морської.../ Ти вся лазурова, як море.../ Ти, наче богиня Любові.../ Ти святися в кожному слові.../ Ти сяєш у кожній краплині,/ Ти пахнеш штормами і бризом!.../ Ти вибухнуть можеш сюрпризом!/ Яка ж ти, їй-богу, зваблива!.../ Яка ж ти насправді незнана...* (В. Шовкошитний. Біля моря). *ТИ* — суб'єкт дейктичної синтаксичної анафори й об'єкт кохання ліричного героя опиняється в центрі його думок і забарвлюється всіма відтінками уяви, що й закумуляовано в повторі прономінатива із синтаксичним поширенням характеристичними предикатами.

У деяких контекстах повтор займенників у поетичному тексті підкреслює граматичну однорідність синтаксичної конструкції. Наприклад, в інтимній поезії Т. Алексик «Про тебе» прономінатив *ТИ* виокремлюється шляхом локалізації в позиції абсолютного початку (ним починаються 8 рядків вірша), утворюючи при цьому вертикальний ряд. Прийом «згущення» особового займенника *ТИ*, його семантичне акцентування в позиції складника граматичного центру з подальшим декодуванням семантики за допомогою другого складника (іменної частини присудка) слугує для підсилення загальної ідеї твору — шаленого кохання ліричної героїні: *Ти спокій, що в засніженому часі/ На вікнах візерунки запліта,/ Ти — щастя, що буває лише в казці,/ Ти ніч — водночас темна і проста./ Ти — біль, що часто так вривається неждано./ Що дихати спокійно не дає,/ Ти — щастя, таке справжнє й безталанне,/ Неспокій, божевілля ти моє./ Ти сповнений якогось невпізнання,/ Ти — найдорожчий, хоч чужий іще такий,/ Ти — крик і несподіване мовчання, І, як вогонь, палкий...* (Т. Алексик. Про тебе). Займенники використовують і в складі дейктичної епіфори. Наприклад, займенник *ТИ*, уживаючись кількаразово в знахідному відмінку об'єкта стану як «згущені» форми в тексті двох рядків, акцентує увагу на адресатові почуттів ліричного героя: *...Люблю тебе.*

Боюсь **тебе**. Дивлюсь/ Високим срібним поглядом **на тебе**... (М. Вінграновський. Я скучив по тобі, де небо молоде).

Як уже зазначалося, досить поширеним, зокрема в інтимній поезії, є повтор, до складу якого входять обидва займенники *Я* і *ТИ* як семантичні домінанти цього жанру. Такий прийом спостерігаємо у вірші Д. Павличка «Я пригорнусь до тебе». Тут локалізація займенників *Я*, *ТИ* в поєднанні з дієсловом *ПРИГОРНУСЬ* у сильній позиції абсолютного початку вірша посилює «любовний» фон поезії. Прономінативи утворюють між собою горизонтальний ряд і, входячи до анафоричної синтаксичної конструкції, вертикальний ряд стосовно всього тексту, таким чином створюючи рефрен і виступаючи одним із засобів формування основної думки цієї поезії: **Я пригорнусь до тебе/ Серцем і небесами.../ Я пригорнусь до тебе/ Мислюю і землю.../ Я пригорнусь до тебе/ Піснею і яворами.../ Я пригорнусь до тебе/ Подихом лісу і полем.../ Я пригорнусь до тебе/ Срібними віями хвої.../ Я пригорнусь до тебе/ Світлом і далечиною**... (Д. Павличко. Я пригорнусь до тебе).

М. Луків акцентує увагу читача на своїх почуттях до ліричної героїні за допомогою повторення присвійних займенників *МОЯ*, *МОЄ* в інверсованій позиції до означуваних слів, зокрема й у кінці рядків, а самі рядки являють собою звертання до коханої, тобто маємо синкретичне поєднання синтаксичної анафори й лексичної епіфори: **...Я так стужився за тобою,/ Любов моя, життя моє.../ Згадай мене за далиною,/ Любов моя, життя моє.../ А я зову тебе судьбою, Любов моя, життя моє**... (М. Луків. Стихає вечір). Присвійні займенники, що за своєю семантикою близькі до особових, виконують функцію уточнення, виділення, актуалізації. Отже, у цьому разі спостерігається кількарізковий стилістичний ефект від симбіозу стилістичних прийомів, фігур і тропів — епіфори, інверсії, повтору, персоніфікації й метафоризації, що значною мірою увиразнює вірш.

Займенники, зокрема особові *Я*, *ТИ* й присвійні *МІЙ*, *ТВІЙ*, повторюючись, можуть протиставлятися та зіставлятися за своїм значенням, утворюючи антитетичний повтор і антитетичний паралелізм, посилені синтаксичною анафорою: **Ходить ніч твоя, ходить ніч моя,/ Їм не велено ночувать./ Коло кола ти, коло кола я — / Велим-велено ночувать,/ Що то ніч твоя, що то ніч моя,/ Що то ти є ти, а то я./ Де рука твоя, де рука моя — / Не живе там ніч золота./ Коло кола**

ти, коло кола я,/ Заліта душа за літа... (М. Вінграновський. Ходить ніч твоя, ходить ніч моя).

Уживання займенника *ВИ* в інтимній ліриці завжди несе семантику відчуженості або нерозділених почуттів чи деякого дистанціювання. Однак науковці, досліджуючи індивідуальний код художньої мови М. Вінграновського, справедливо зазначають: «Додатковим елементом створення інтимізованого діалогу є звертання до адресатки на *Ви*, що значною мірою ушляхетнює відтворювані у вірші переживання ліричного суб'єкта» (Фоміна, 2010: 163). Повтор займенника *ВИ* в різних формах і співвідносного з ним *ВАШЕ* в поєднанні з повторюваним інфінітивом *ЛЮБИТИ* в зіставлюваних конструкціях дає уявлення про глибину почуттів імпліцитно представленого ліричного героя: *Сміяйтесь вам, мовчати вами,/ Вашим ім'ям сповнять гортань/ І тихотихими губами/ Проміння пальчиків гортать.../ Любити вас — любити знадність,/ Любити вас — любить для вас,/ Любити вас — любити радість/ В червнево-вересневий час* (М. Вінграновський. Сміяйтесь вам, мовчати вами). Або ж демонстрація уявної єдності з ліричною героїнею за допомогою повтору займенників *МИ* з *ВАМИ*: *Ми з вами ідемо, побравшиися за руки/ Ми з вами вдвох, любове моя вічна,/ Ми з вами ідемо дорогою старою...* (М. Вінграновський. Дружиною мені приснились ви).

Інші розряди займенників малопоширені в повторах у ліричних творах. Зрідка це можуть бути вказівні займенники *ЦЕЙ, ТОЙ*, що часто партикулюються: *...Сім звуків — тони і півтони,/ Як ніжність, що шука тепла.../ А ніч була така бездонна,/ Така осяяна була!..* (В. Крищенко. Бентежна ніч). Тут вказівний займенник *ТАКА* перебирає на себе функцію підсилювальної частки, надаючи поезії емоційного забарвлення, що сприяє інтимізації твору. Зрідка в повторах вживаються питально-відносні займенники *ХТО, ЩО* та похідні від них: *Хто переможець? Кого переможено?/ Хто кому наказав — ходи на руках? / Перекинули в окропі, бо ж з голоду/ Вічного, бо хто ж суверен,/ А хто своєю васальністю голою/ Крило забирає у кого в оренду?!* (І. Драч. Орлина балада).

Повтор іменників, хоча й поширене в ліриці явище, але поступається частотністю займенникам. Стилістично повтор субстантивів виливається в анафору, катафору, епіфору, анадиплозис, рондо. Найактивніше іменник функціонує анафорично: *Тіні іржатимуть*

диво-приятню./ **Тіні** навчать тебе знати гру./ **Тіням** одкажеш: «Я за-
втра виясню./ Тільки спочатку, дозвольте, вмру... (Ю. Бедрик. Патрі-
отичний ноктюрн). Поезія Марії Кривенко «Стиль осені прокинеться
в тобі» повністю побудована на анафоричному вживанні іменника
СТИЛЬ, яким починається 11 із 13 рядків, причому 10 із них за струк-
турою належать до називних речень, означення в яких виконують
сміслоцентричну функцію. Як джерело анадиплозиса — повтору сло-
ва наприкінці й на початку двох контактних речень — іменник дає
змогу акцентувати основну думку твору. До прикладу, філософське
сприйняття швидкоплинності життя М. Вінграновський передає так:
За **літом літо, літо літо** лове,/ Чорніє ніч, де вчора день ходив./ І си-
віє життя, як поле ковилове,/ Як дивне **диво** з-поміж дивних **див...**
(М. Вінграновський. За літом літо...). У цьому разі спостерігаємо
й повтор різних форм іменника ДИВО.

Ліричні твори, зокрема інтимного спрямування, вирізняють-
ся насиченістю імперативними формами дієслів, семантика яких не
стільки наказова, скільки прохальна, побажальна, скерована на при-
вернення уваги ліричного об'єкта почуттів героя. Повтор таких діє-
слівних форм надає текстові вірша високого ступеня емотивності
й навіть експресії, стає фокусом емотивності. Зазвичай це дієслова
таких семантичних груп, як назви фізичних дій і станів, фізіологічних
станів, назви почуттів, дієслова мовлення, руху тощо, наприклад: **Не**
говори, не говори/ Про світанковий яр,/ Там сплять прощання явори/
Під вибухами хмар... (М. Вінграновський. Романс); **Не** **оглядайся!** Що
ти, що з тобою?/ **Не** **оглядайсь!**/ Біжи, біжи бігом... (М. Вінгранов-
ський. За літом літо...).

Часом повторювані дієслова беруть участь у творенні антитези
й одночасно з експресивною силою — анадиплозиса, а їхнє нанизу-
вання, «згущення» форм актуалізує глибинний смисл поезії: **І що жу-**
рилося — не журиться, мовчить./ **Мовчить** печаль, і сум **мовчить**
у сумі./ **І ти мовчиш.** Мовчання й те **мовчить** (М. Вінграновський. За
літом літо...).

На особливу увагу заслуговують повтори службових слів, оскіль-
ки попри те, що вони позбавлені лексичного значення, їхні граматич-
ні значення уможливають акцентування семантики всього вислову
чи навіть тексту.

Повтор часток у реченнях акумулює потужний стилістичний
заряд, зокрема це стосується модальних часток, що нюансують

модальність висловлення, акцентують семантику речення. До прикладу, частка *НАЧЕ*, яка надає висловлюванню семантики припущення, певної гіпотетичності, повторена в чотирьох поспіль реченнях, чотирикратно підвищує градус ірреальності подій і образів: *Канни цвітуть над морем.../ Канни — червоні чайки!/ Зором своїм червоним/ Палахкотять над морем,/ **Наче** вони не канни — / Квіти червоноброві,/ **Наче** з моєї крові/ Мною загублені рани;/ **Наче** до мене в жили/ Прагнуть улитись кров'ю,/ **Наче** вони не дожили/ Зненавистю і любов'ю!..* (М. Вінграновський. Канни).

Повтор заперечної частки *НЕ*, особливо в поєднанні з дієсловами, що номінують почуття і стан ліричних героїв, — явище поширене в поезіях, де викладено драматизм кохання чи інших почуттів та подій у житті ліричних героїв. Показовим у цьому сенсі є вірш М. Вінграновського «Не руш мене. Я сам самую», де одна строфа побудована саме на запереченні якихось життєвих фактів як нереальних, які не здійснилися. Особливий акцент на заперечення зроблено пунктуаційним знаком — тире після частки *НЕ*: *...**Не** — відбувалось. **Не** — тремтіло./ **Не** — золотіло. **Не** — текло./ **Не** — полотніло. **Не** — біліло./ **Не**...– Господи!.. — **не** — **не** було!..* (М. Вінграновський. Не руш мене. Я сам самую). Частка *НЕ* в цьому разі набуває певної смислової самостійності, виражаючи екзистенційні відношення між ліричним героєм і світом.

Досить поширеним повтором є накопичення однакових сполучників, що в стилістиці носить назву полісиндетон. Привертає увагу повторюваність розділового сполучника *НІ*. Він повторюваний за своєю морфологічною суттю, але в текстовому смисловому поєднанні із заперечною часткою *НЕ*, що стоїть при дієслові у формі імператива, категоричність заперечення дії інтенсифікується: ***Не** починайся. **Ні** з очей,/ **Ні** з губ мені не починайся./ В Холодній Балиці сон тече — / **Не** снись. **Не** звись. **Не** називайся...* (М. Вінграновський. Не починайся. Ні з очей...). Нагнітання емотивності сприяє також коротка структура односкладних речень, яка задає ритм поезії.

Однак найчастіше полісиндетон утворюється сполучником сурядності *І*, за допомогою якого нанизуються події, що мають місце в житті ліричного героя або мисляться як неминучі. Така стилістична функція сполучника *І* має, як відомо, давню традицію, що відображено у творах давньої літератури, зокрема в полемічних викладах Івана

Вишенського. У ліриці таке нанизування часом межує з градацією за важливістю подій. Наприклад, у вірші Тимофія Гаврилів «Інтимне» на 24 рядки припадає 11, що починаються сполучником *I*, причому 6 із них вжито підряд для сполучення інфінітивних речень з модальністю вимушеності дотримання певної організації життя: *Пелюшки власноручно невдовзі нам прати, / I з дітьми прослизати притьмом під столівку, / I тихцем рахувати незлічені втрати, / I крутити назад неподатливу плівку, / I читати любовні листи й оповідки, / I насправді не вірити жодному слову: / Нам-бо краще відомо, що, як, де і звідки / I коли повертається похапки знову* (Т. Гаврилів. Інтимне).

Спогади про приємні миттєвості життя складаються за допомогою повторюваного сполучника *I*, що поєднує речення й однорідні їхні члени, в екзистенційну картину життєвого спокою й умиротворення: *...I перевернуто бентежимось, і маємось, / I «Волга», й небо, й луки із людьми, / I цибулина церкви, і тополі, / I сизі села димарями вниз! / I доля наша... Що ж робити долі, / Коли вже шука хвалить верболіз?.. / Озер осінніх сонні небеса, / I щучі дні, і срібне око шини, / Казанчубатий, хліб і ковбаса / I... Антонініні примружені жоржини* (М. Вінграновський. Щуче).

Висновки

Отже, морфологічне вираження повторів як стилістичного прийому в поетичному тексті має широкий спектр, оскільки практично всі частини мови мають значний художньо-виражальний потенціал і спроможні виконувати відповідні стилістичні функції.

Особливістю ліричних творів є поширення дейктичних повторів як самодостатніх чи як одного із складників різноманітних стилістичних фігур і прийомів, що зумовлене специфікою «безіменності» такої поезії. Найбільш активними в стилістичній організації тексту виявляються займенники 1, 2 особи та співвідносні з ними присвійні.

Грамаатично основні частини мови — іменник та дієслово — також виконують важливі семантикоцентричні функції, повторюючись у тексті передусім як анафора, анадиплозис чи в складі кільця (рондо). Їхнє повторюване вживання надає тексту емотивності, експресивності, художньої сили, акцентує інтенції автора.

Повтор часток створює ефект вияскравлення, нюансування модальності, загального тла висловленої в поезії думки. Накопичувані

однакові сполучники, зокрема сполучник сурядності *I*, утворюють стилістичну фігуру полісиндетон, що сприяє ритмізації поезії і виражає або градаційні відношення в перебігу подій, або їхнє спокійне розгортання, що сприяє художній виразності твору.

Перспективи дослідження вбачаємо в зіставно-порівняльному вживанні морфологічних одиниць як художнього прийому повтору в ідіостилі представників різних напрямів у літературі, оскільки навіть побіжний погляд на поетичну мову дає підстави припускати, що в постмодерній та постпостмодерній поезії такий прийом менш поширений, ніж у представників більш ранніх течій сучасної української літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко, В. С. (1963). *Мова Тараса Шевченка*. Харків: Вид-во ХДУ. 2. Гринишин, У. (2012–2013). Синтаксичний повтор як домінанта експресивного маркування постмодерного тексту. *Українознавчі студії*, 13–14, 75–82. 3. Жирмунский, В. М. (1977). *Теория литературы. Поэтика. Стилистика*. Ленинград: Наука. 4. Олексенко, В. П. (2015). Повтор у поетичному мовленні Л. Костенко і В. Симоненка. *Українське мовознавство. Міжвідомчий наук. зб.*, 45/1, 317–324. 5. Потебня, А. А. (1968). *Из записок по русской грамматике*. (Т. III). Москва: Просвещение. 6. Синиця, І. А. (1994). Лексичний повтор як засіб реалізації семантичної зв'язності тексту. *Мовознавство*, 6, 55–63. 7. Скоробогатова, Е. А. (2014). *Грамматические значения и поэтические смыслы: поэтика именных категорий в текстах и идиостилиях*. Харьков: Харьковское историко-филологическое общество. 8. *Українська мова: Енциклопедія*. (2000). Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана. 9. Фоміна, Л. Г. (2010). Індивідуальний код художньої мови Миколи Вінграновського. *Бахмутський шлях*, 1–2, 161–164. 10. Чередниченко, І. Г. (1962). *Нариси з загальної стилістики сучасної української мови*. Київ: Радянська школа.

REFERENCES

1. Vashchenko, V. S. (1963). *Mova Tarasa Shevchenka [Taras Shevchenko's language]*. Kharkiv: Vyd-vo KhDU [in Ukrainian]. 2. Hrynshyn, U. (2012–2013). Syntaksychnyi povtor yak dominanta ekspresyvnogo markuvannia postmodernoho tekstu [Syntactic repetition as a dominant of postmodern text expressive marking]. *Ukrainoznavchi studii — Ukrainian studies*, 13–14, 75–82 [in Ukrainian]. 3. Zhirmunskij, V. M. (1977). *Teoriya literatury. Po'e'tika. Stilistika [Literature theory. Poetics. Stylistics]*. Leningrad: Nauka [in Russian]. 4. Oleksenko, V. P. (2015). Povtor u poetychnomu movlenni L. Kostenko i V. Symonenka [Repetition in the L. Kostenko's and V. Symonenko's poetic language]. *Ukrainske movoznavstvo. Mizhvidomchyi nauk. zb. — Ukrainian linguistics. Interdepartmental scientific collection*, 45/1, 317–324 [in Ukrainian]. 5. Potebnya, A. A. (1968). *Из записок по русской грамматике [From notes on Russian grammar]*. (Vol. III). Moskva: Prosveshhenie [in Russian]. 6. Synytsia, I. A. (1994). Leksychnyi povtor yak zasib realizatsii semantychnoi zviaznosti tekstu [Lexical repetition as a means of realizing the semantic coherence of the

text]. *Movoznavstvo - Linguistics*, 6, 55–63 [in Ukrainian]. 7. **Skorobogatova, E. A.** (2014). *Grammaticheskie znacheniya i poe'ticheskie smysly: poe'tika imennykh kategorij v tekstax i idiosilyax* [Grammatical meanings and poetic meanings: poetics of nominative categories in texts and idiosyles]. Xar'kov: Xar'kovskoe istoriko-filologicheskoe obshchestvo [in Russian]. 8. **Ukrainska mova: Entsyklopediia.** (2000) [Ukrainian language: Encyclopedia]. Kyiv: «Ukrainska entsyklopediia» im. M. P. Bazhana [in Ukrainian]. 9. **Fomina, L. H.** (2010). *Indyvidualnyi kod khudozhnoi movy Mykoly Vinhranovskoho* [Individual code of Mykola Vingranovsky's artistic language]. *Bakhmutskyi shliakh — Bakhmut way*, 1–2, 161–164 [in Ukrainian]. 10. **Cherednychenko, I. H.** (1962). *Narysy z zahalnoi stylistyky suchasnoi ukrainskoi movy* [Essays on the general style of the modern Ukrainian language]. Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].

Калашник Оксана Вікторівна — викладач кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; вул. Валентинівська, 2, м. Харків, 61168, Україна.

Tel. +38 066-823-52-19

E-mail: oksana.kalashnik1985@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-3257-8280>

Kalashnyk Oksana Viktorivna — lecturer at the Department of Ukrainian language, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University; Valentynivska Str. 2, Kharkiv, 61168, Ukraine.

Олексенко Олена Андріївна — кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри української мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; вул. Валентинівська, 2, Харків, 61168, Україна.

Tel. +38 097 289 68 46

E-mail: oleksenkoolena@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-6541-8040>

Oleksenko Olena Andriivna — Ph.D. in Philology, Professor, Professor at the Department of Ukrainian Language, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University; Valentynivska Str., 2, Kharkiv, 61168, Ukraine.

Надійшла до редакції 27 вересня 2020 року

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Калашник О. В., Олексенко О. А. Морфологічно акцентовані повтори як стилістичний прийом у поезії. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2020. Вип. 53. С. 230–241. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.21>

APA: Калашник, О. В., & Олексенко, О. А. (2020). Морфологічно акцентовані повтори як стилістичний прийом у поезії. *Лінгвістичні дослідження*, 53, 230–241. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.21>